

Saša
Vuga

Dekleta mame Cazzafurke

(Iz Erazma Predjamskega)

Mar vesna plameni od Bukovja
proti Predjami?

Trepečejo v zelenem vetru listi
brez?

Se s trat razdira vrisk pa-
stircev?

Ne vesna niti breze, še pastirci
ne — po kolovozu dol so ropotale
kurbe mame Cazzafurke. Z voza je
migalo banderce z božjim jagnjetom.
Prelepa Vogelheim, s svetinjico na
golši v tri gube, je tolkla z vajetmi
in pretresljivo jodlala v pozdrav.

Za vozom magdalen, poslikanim s prizori iz Ekstaz ali Zamaknjenj Katarine Sienske, so drla druga kola, cigolasta, visoka v lojtrcah, skrbno pokrpana, zabuhnjena od rjuh sena, privezanih na gred. Ravnal jih je Logonder, vinski kramar, zadnje čase vinski meh — po boju s Turki, kdaj že, je docela obubožal. Se, zapit, zapil. Se, trebuhač, razvampal. Usodni holm s taborom okoli cerkve, Lovrenc na Libušnjem, sodi, ki jih je Erazem velel sprazniti, jih napolniti s kmeti, skotaliti v dednega sovražnika krščanstva — ta holm se mu je v spominu bliskal kot četrti križ na goli gori Golgoti. Viktorija je Logonderja pahnila v poraz. Odtistihmal bi vsakič, če bi Avstrija slavila, jokala. Ker pa triumfov ni bilo, so mu od suhih vek nabrekli oči in mu ob nos odlagale krmežlje.

Mama Cazzafurka, v prvem vozu, je gluho spraševala:

— Že grmi kanon, Pulcina?

— Ne, gospa.

— Nas torej čaka še poti. Pokonci srca, *femmine*, *orsù!*

Pa če je Sv. Lovrenc požlaml Logonderju mokroto, je enako res, da mu je župnik Žlajp napisal pismo, goriški vikariat priporočilo, ordinariat instanco grofovi pisarni: Naj se na mošnji in na strahu prizadetemu trgovcu, vdanemu podložniku Logonderju, ki je v otroških letih pel na koru in od mladega tako slavil boga, izda patent za margetansko, kantinersko ali marketendarsko obrt. Ker je bil škofovim pisarjem simpatetičen, so mu *post diem tertium* dovolili hkratno, samó v pokroviteljski benevolenci sekundarno delo s tolažnicami *madam de Cazzafur Matilda*.

Na fračin met je, spredaj, v bojevniški opremi, oribani s pepelom, uzdal izkrtačenega rjavca, se oziral izpod šlema z morsko deklico in prhal

v rog Žafran — raznežen, mil. Sekire, bati, bodeži so mu bingljali po životu kot mučiteljska orodja na razpelo med procesijo. S štita pa je plal napis *Medičarja bučela ne opikne!*

Zadaj, v sedlu, je tovoril helebardo Tedeškon.

Jasen, dvakrat mrzel dan.

Veje črne, kot oblite s steklom.

Vrhu klanca, kraj poti, mrliči. Osmojeni, trdi kot poleno. Veter jim je zibal brado, zganil las. Nikamor več se jim ni dalo, vojski pa: ostrigla se je, si privila brke, na hitrico stesala gostjam lesenjačo, pregrajeno — kakor hlev — v kamrice, jim v dobrodošlico zasula dve latrini in skopala novi, resda plitvi, pa obdani s smrekicami. Zemlja kakor kamen, iskre so se trgale iz grud — kdo bi kopal grob? Soldat je ptiček, seje ne, žanje ne. Če je Gospod na slabem s kruhom, vernikom ponudi iger. Klavrn kristjan, kdor reče ne.

V taboru je vladala napetost, kot pred bojem.

Knechtl se je dal v čevlje na zaponko.

Gašper si je volil šlem.

Ko je s Pristave kraknil rog in so kopita zahreščala, je Audacij kriknil vojski v pozor — da ne bi enajstnije naskočile prvega voza kot cestni roparji, da ne bi mami Cazzafurki v grudih ciknilo srce. Smrt na smrt še smrt utrudi! Te modre Knechtlove besede, porojene iz erarne stiske, so obranile red kot s pristaniškimi verigami.

Nebo je dalo sonce, sonce luč, brž potlej so zagledali Dominika Žafrana, voz z rdečkastim bandercem, lojtnik prezeblega Logonderja in cof na Tedeškonovi pikači.

Ravbar jih je čakal pod obokom, med gospôdo, na blazini, vrženi čez stol, v krznenem plašču in s podplati na medvedji koži.

Heroične deklina so zajodlale.

Priprtihi vek je zašepetnil Zinzendorfskemu:

— Res ni, Audacij, coprnic pod avbami teh kurb?

— Preverjeno. Jih je Tobija de Pompin pretipal.

— Policijsko že, pa teološko?

— Škofov protomedicus Uguccio Spadafóra. Mlajši.

— Mlajši? je glavar zakvečil ustnice.

— Na večer pred odhodom so kupile svečo sv. Antonu.

— Za svojo varnost, ne za mojo!

— Cip in godcev psi ne grizejo ...

— Imajo potni list?

— Sem hotel reči, da že veste, kje.

Bolaffio je razbral skrbi, pridružil svojo:

— Tvegamo! Pa če bo enajstnijam spričo silnih mrazov odpovedal duh?

Mar bodo žejni šli čez zledeneli potok? Soldata huje razkroji porog deklin ko trobelika! Pa da bi se klofotnili, okregali podpopček: Ti, ti! Nak, na pfenigmojstra, name bodo pokazali: Škrt je, da mu piska po škrbinah, namesto detelje nam daje oblance, brez vetra v krilih tiček ne sfrli! ... Torej upor, nevarnost ena. Dve pa: če zakurimo žerjavnike, se nam baraka spre-

meni v Capuo, nam zmehekži vojsko. Bodi Hanibal na slonu, z Alpami že za hrbtom — figa! Lokostrelci bodo vonjali po balzaminki, se suličarji špegli v čebrù, puhalci strelnega prahu pa tremolirali romanco. S tako vojsko, počuje zgodovina, ne pobereš gnjati z mlaja. In, zdaj se povrnem na začetek, žuga nam nevarnost tri: če bo soldatom odpovedala zaradi mraza moška ihta, se bodo šteli za poražence. Slovesno, akoprav s šepetom, vprašam: si nismo v Predjami nanizali porazov že dovolj? Mrliči nam ležijo v klancu, ranjencem se kraste nočejo zapreti, iz gradu nam pa še pljunka niso privoščili.

- Malo več rešpekta! je glavar zagolčal.
- Čelno, pravim, se držimo. Pika pa nas v rit!
- Jih nismo klicali.
- Priklicali, gospod. Pa je, kar je. Zapiram usta.

Mama Cazzafurka se je shribolazila na tla.

Držala se je za košarico iz protja, sesala z lici sapo, tuhtala v gospôdo. Na hrbtih magdalen v pelerinah so poskakovali zvončki. Vogelleim je s kocem krila konju ledja. Marketendarju je vroče puhalo iz ponvastega nosa. Stal je s kapo v pêsti, tiho kot sholar.

Ravbar si je roko dal za pas, iztegnil nogo:

- Bog vas primi, no, samaritanke!
- Vam pozdrav, gospod, ki bijete krvavo bitev.
- Grda pot. Ste blede, vidim, od pretresov na vozičku.
- Nak, naglušne: povsod po vojskanih taborih nam top grmi v pozdrav, nas sprejme tresketanje bobnov. Tu ga nismo slišale, pa se jezimo na zamaške v uhljih.

Ravbarju se je pobelil nos:

- Ste anti ud cesarjeve družine?
- Teh smo tudi že veliko prenočile. Zjutraj so se majceni, ponižni, rožnati vrnili s kneževiči v dvorne izbe, nam pustili v boglonaj rokavico, polno soldov, pest ogrlic ali križec iz dišavnega lesa. Nihče se mi nikoli ni pritožil, razen enega, ki je bil kratek kot siničji kljun, pa smo ga morale po petkrat na enkrat s svečo poiskati iz teme. Čez leto dni ga je grofič odnesel v Siget, padla sta oba.

Podpirali sta jo dve puncì, merila ga je v oči.

Bandera so brnela v vetru.

Gasper je zajemal z usti kakor riba, ihtnil:

- Ženska! Rekel sem *cesarjeve družine!*
- Res, bo dolgo, kar smo skupaj ulivali svinčenke.
- Preklinjate, nesrečnica!
- Nesrečnica? Ker se mi toži po norijah mladih let?
- Se sploh zavedate, pred kom stojite?
- In vi, s kom le imate čast? *Davanti a me tremava tutta Vienna!*

Vam moje prevedeno ime ničesar ne pove? Prihajali so ven kot miši na piščal, če sem le zašepetnila, kam bom zastavila korak. Lekarnarjem so žene cukale kolbake na oči, jih z deklami potiskale v porton. Minilo je, od izgubljenih vojn, starosti, proti moji volji.

Ravbar se je skisal v kratek smeh:

— Če je tako, ste se resnično razvalili.

Sivkasto se je nasmehnila, pokazala glavarju v trebuh:

— *Muro vecchio*, visokost, *fa pancia*, starost napihuje.

Gašperju je odpovedal meh, s poslednjim puhom je zapihal:

— Naj mi to gnídivje ne križa več poti! Knechtel, prevzemite! Parlamentirajte s to rdečkasto laterno. Razločno ji povejte: kdorkoli bi se ne ravnal po taboriščni disciplini, bo rabil vislicam v utež! Avstrija je polna kurb, pol ducata obešenk bi ji dobro delo. Zlasti starih. *Dixi*, sem govoril! Tresel se je kakor žolca, se umaknil skozi obok.

O, bog, bolj moder si kot Salomon in v svojem sinu lepši kakor David. O ti, poet vsevišnjih harmonij, slikar nebeških mavric. Ti, ki zmores bas neviht in harfo pomladanskih vetrcev, ko vodiš nas, brljave lučce, skozi dneva noč — se mar Predjami bliža nov spopad? Ni Notranjska že dosti prizadeta s Cerknico? Naj se ji zdaj režijo še zaradi kurb? Zakaj nam tod privoščiš riganje in umsko zgago, vsenaokrog drugod pa žamet — pamet in, v Florencah, marmornat zvonik? Mar Cerkničan ne moli trikrat več kot Lah? Ne zdirja v dne, ko jezero osahne v blato, s prvo ščuko do menihov, siromašnih bosopetcev, ki z maziljeno roko držijo nas in prek opatov vas? Že res, da v hramu Rojstva matere Marije med mašo zaudarja po oscanih hlačah, žaltavi zabeli in kokošji riti — pač! Cerkničan z mencanjem tlači zlodeja iz cerkve v pekèl kakor Vipavec grozdje po čeburu, speštani vrag dihurí s črevno sapo, greh na begu pa povsod smrdi. Zakaj je ondi spovednica spraskana, razmigana kot kamnosekova kareta? Ker te v Cerknici ubogajo, Gospod, in v vrsti čakajo, od lipe noter, da bi ti črno breme vrgli k nogam kakor sv. Hema rudnike pred solnograškega nadškofa ali kot slavni Lambergar v cesarja Pegamovo glavo. Mar Cerkničan ne odštorklja iz cerkve penast, prerojen kot Venus z morske školjke? Obrni, bog, drugam bataljo, ki zori med kurbami in vodjo trum iz Trsta! Malo mož ima glavar, še viteza odpadnika in coprnice komaj zmore. Usmili se njegove žegnane, čeprav jezljive duše. Lahko ti bo, za lon, do zadnje sodbe služil kot stražmojster v konjeniškem polku — pegazov se ne boji, tržaški škof ga je že trikrat lavreiral za izbornega rimača: prvič za devet *zecchinov*, drugič za vinograd nad Prosekom, tretjič pa za kapucinčka, opico, ki je betežnega cerkvenega gospoda kratkočasila v búrjavih večerih. Reši ga, Gospod. Kjer kurba zmagá, tam gre vse leže! Pred jamskim gradom pa bo Avstriji v nuc edinole zavrnan, pokončen mož.

Mama Cazzafurka je z vzdihom sedla na glavarjev stol.

Knechtel je poskočil:

— Stran! Sèm gre sedati samo baronu!

Gledala ga je izpod nabuhlih vek:

— Ne vrešči, Hans, od mladega si rahel v glas.

Popravila si je volneno avbico:

— Mi ni glavar, *da gentiluom perfetto*, pustil stola?

Knechtel je, pol bled, pol lisast, sikal:

— Spravi to kredenco! To ugaslo peč!

Pogledala ga je, ga dolgo gledala:

— Če mama Cazzafurka sede, sede. A niso grde primerjave ob tolikanj virtuozi zadnji plati, Hans? Kredenca! Za kelihe in vrčke, dolge kot labodji vrat, pač, za kakršne se nisi, če kaj pomnim, niti v paradižnih sanjah držal. Peč? Med najbolj finimi, ponavljam, v cesarstvu! Če dandanašnji še komisnih štruc ne zmore, je dokaz, da spoštovano starost dela le minulo delo. Si, če si kdaj bil! Pa ta klečalnik, pručka, gajba, ta nablazinjeni soldaški zajčnik! Nas mar ni Friedrich Tolstouhi, stričnik našega cesarja, nosil skozi noč v prestol, bel in zlat na rdečkasti preprogi, pred kamin, da sem mu gola in spuščениh las, ko je igral Sladkonjevo koračnico za tamburin in citre, nizala grešljivosti velmož, devetindvajsetkrat bolj svetlih, Knechtel, kot si ti?

Takrat se je primerilo, kar se naredkoma, če kdaj, v vojskah, trdih kakor prepečenec — poniglavo ravnanje s staro damo je soldatu izpod sv. Barbare zasukalo razum. Kljub grožnjam z gavgami je kar se da razločno kriknil:

— Krista ni izdala kurba, Judež pa!

Bolaffio se je zamajal kot od puščice.

Ozrl se je v breg — soldatje so se drug ozirali v drugega. In druga enajstnija, sprenevedasto, v drugo. Znamenje, je vedel pfenigmojster, da bi na bosih stoji v ledu, bičanju, obešanju za gležnje stiskali zobe kakor mrtvaška glava. Sam Žafran, čuvar navad in šeg, je gledal proč, v grapo dol in gor v pečino, belo od snega in žarkov. Pusti torte, če ne veš, katera skriva strup, si je Bolaffio zamrmral in se zavil v plašč.

Mama Cazzafurka je zajokala od mraza in inakosti:

— Zahvaljen, si neroda, pa nedolžen, ljubi fant.

Zaripli Tedeškon je vzdignil palec:

— Tu je eden golsnil: Večno naj cvetè zeleno drevce kurb in pa soldatov! Drugi mu je stopil na štibal, z opombo: Tiho, tepec! Ne povem imen, če ne me bodo drevi topli. Rad bi, prosim, zvedel, komu smem nasesti.

Otoplilo se je, zadišalo po prijaznem.

Konj je butal v torbo za zobjo, zvončki so cingljali.

— Vogelleim, segrej bariglo s čajem.

Štamberžan je zašepetnil Prapreškemu:

— Babica sedi kot lev na grajskih zidih Benečanov!

— Katapult in niti falkonet je ne bi zbila.

— Kaj bo?

— Naj le kaj.

Crepacuore je pokazal na banderce z jagnjetom:

— Darilo?

— Ne, gospod, plačilo.

— Jih ne šivajo za noviciat?

— Veliko veste, več naj se ne ve.

Audacij je izpljunil čopek bradnih dlak:

— Pokazal bi vam do prebivališča.

Z rutico si je otrla solze:

— Ni hospicev tod okoli?

Hans Bolaffio je zagodrnjal:

— Okoli? Kamen, znotraj pa tema. Barbarstvo. Nič.

— Požgano do semen, je rekel Crepacuore.

Žalostno se je ogledala po žalostni pokrajini:

— Je že barbar, če so mu dušo zamorili v srcu?

Pa je pobilnila z očmi, zravnila se je v stolu:

— Čas bo, naj vam jih predstavim!

Zdaj je Prapreški skrivaj potožil Štamberžanu:

— Iz rok te ženske bi sprejel, ponižno, na kolenih, meč.

Štamberski se je ustrašil, sprožil prst čez usta.

Mama Cazzafurka si je teatralno snela palčnike:

— Gospôda vojskovodje, soldati, konjenica! Ta dan, ko se izteka leto, ni prijazen. Volk bo grizel v šprikle, vam orel plahto razkljuvâl, so govorili poznavalci. Ozrle smo se v Krištofa na zakristiji v Šempasu — mar ni spodrecanih bergeš odnesel božjega otročka prek zdvijane reke? Sprejel nas bo pod osmoljeno dlan, ki smo nedolžne kot otrok in le od cestnih blat umazane. Nam ni od Adama in Eve sèm že marsikdo umival nog? Srca ni moč umivati, obujne cunje pa. Vzdihuje, ne oporekate. Le potrpite, časa je pozimi dosti. Dolgo čakaj na požirek piva, dlje zaleže! Če se hitro nažlampaš, izbruhneš, škoda soldov, ni lepo. Ste rekli, da nas prižnice preklinjajo? Kot kje! V vojvodini Kranjski pač. Sovražiš tisto, kar bi rad. Ali z razlago plemenitih bratov vrvonoscev: čtimo, ker ljubimo! Je bog prignetel glinasto kokoš ob petelina, ju dal peč? Ni Eve zlimal z Adamom? Ali v peklû, gospoda od orožja, nemara v zgornjih kamrah krčme *Pri treh sra-kah*? Oh, kje pa, pomota — v raju! Je Evo pustil golo k Adamu? Je ni, če si oblečen z listkom. Je gospodar nas vseh? Ojej, če je! Ustvaril nam je instrumente, sedemkrat bolj žlahtne kakor vagice lekarnarjev, očala filozofov, klešče zoboderov, dristlje ranocelnikov in kolomon sodnikov. Naj to orodje zarjavi, ne da bi enkrat samkrat reklo: Hvala, bog? Če gospodar v tkalnici ugane, da prah in črvojedina drsita na čolnice, se zjezi. In ne zaleže: Sem molila, zavijala oči kot sv. Apolonija. Hud bo: Moli, delaj. Ampak vse ob času! In te brnil, kakor je navada, ven. Naj ne omenim častivredne zgodbe o talentih. Je ta iz vragovega pergamenta, iz nebeških knjig? Saj hodite, *gloriosi militi*, poslušat pridige, in k obhajilu? Ne lije z lece med, ne poka strelni prah? Kot škilasti kaplan Bonaventura Ancelj v cerkvi sv. Ignacija, ko vidi hkrati gor in dol, nam bo Gospod pogledal vsakomur recimo nekam, brž odkril naglavni greh lenobe: Zanikrno si rinil po vrtilčkih, njivice obdeloval! S škrbastim glavnikom česal volno z ovč! Iz tvojih jajc ni kljunil pišček za veliko noč! V nebesih pa ni mesta za klopotce, zlij se v pekel! Oj, boste škripali, če vam bo še kaj zob ostalo! Grebli za pepelom, da bi si napudrali lase. Prepozno! Mlini meljejo počasi, dvakrat čuček, kdor jih zamudi. Te zlate misli niso zelje z mojih njiv. Zaupali so mi jih učenjaki

— kleriki, vikarji, minoriti, romarski pastirji, župniki, ti praporščaki Kristovih armad, ki marno pazijo, da se jim hlačni bombardin nikdar ne zamaši. Kar pa zadeva mene, zadovoljno pešam. Kot vrtnar, ko s klopce zre, zvečer, na rože v rosi: Sem zastonj garal? Oj, ne: pogledjte te cvetice, te fuksije polnih prsi, zadaj prazne pripomočkov, ki si jih podtikajo device na Francoskem. Jedro, vse rožnato, kot kri in skuta na cerkvenih slikah! Nobenih goljufij kot v vinotočih na Tirolskem, kjer naročiš kokoš, dobiš kosti! Ti moji popki vonjajo kot gams v listognoju, so naturalni kot vloženo sadje, brez praškov, barv in prevar. Ta cvet s koroških hub zajodla na komando, kot iz tabulturnih bukev. Slavec mrkne od sramu, če Vogelleim začne! Skoro ji bom prepustila premec, se zaprla v krmo, le o praznikih Brezmadežne prišla na dan. Ker pa ne maram dvojnih lic, smo pri umetniku ikon, Žvacétu iz Gorice, naročile vsaki sliko: venerična podoba bo, nad zglovjem, klientu brž povedala, katerim vsakovrstnostim je tu katera kos. Denar je dandanašnji težke teže, prelahak, da bi ga na besedo frčkali. Pogledaš sliko, veš. Kot veš, zakaj nam pri brlivkanju in kratkovidnosti zdrvi na pomagaj Lucija, priprošnjica za oči in luč, če se enkrat ozreš v cerkvi pod obok, kjer so jo v barvah martrali. Sem vam povedala vse? Za revno Zauberpumpe tudi? Kdor jo pozna, jo objokuj! V Krminu jo je poštar Pier della Lumaca piknil pod srce, jo v izbi vahtal do nedelje, se pod gavgami smejal: Nikogar več ne bo tako ljubila, kot je mene! Ali ta uboj ne priča za kakovost mojih varovank? Ne terjajte še en dokaz — mlad spovednik, patricijske družine, naj požrem ime, je s štirimi sodrugi vdrl skozi noč v graščinsko grobnico, koščice ujca prošta zložil v koš, jih stresel v Sočo, v kamnito rakev pa po-legal rajnico, zavito v tri oltarne prte. Ljubila je s strastjo prekrščevalcev, zdaj leži med njimi. Bog je ne bo zgrešil! Zamenjala jo je Pulcina, tale, tretja, senčna pod očmi kot mokica na češplji. Hči solinarja — kdor jo poljubiš, varuj se, do svečnice te bo dajala žeja po poljubih! Take smo, pomagaj bog. Izbrano sadje, mašno vino, rožnata meglica, ki jo jaše mesec. Da hvalisam? Je potreben hvale, kdor je hvale vreden? Resnica je zaklala več nevernikov kot sulice cesarskih legionarjev. Tako me je učil Johannes Capistranus, pridigar, ko sva v luni gledala ples pliskavic pod ladjo. S križarji je sultanu otel Belgrad in mi podaril roženkranc iz nečloveških turških zob. In pismo: Ne resnica, vera je zaklala več nevernikov! V tem zmagovalnem znamenju se nas lotite! Vera vam bo potrojila moč, čeprav boste plačali za enkrat. Zdaj bi, kot je navada, zapela *O puščavniku Tiburciju*, bi mi pa mrzad zadrnil álte v refrenih z nuno. Zato naj kar se da na glas oznanim: bratovščina mame Cazzafurke vas pozdravlja, vojvode, soldati, konjenica, se vas srčno veseli!

Premražene deklina so zajodlale, kakor volkulje.

Izpod bander je zagrmelo:

— Eja, eja, alala! Hura!

To je bil prvi vzkrik, ki je pretresel jamo.

Ji oznanil konec.

Sonce je Logonderja pahnilo v senco.

Snel je konju torbo, se pokrtil. Odkril — mama Cazzafurka je, med Zinzendorfom in Bolaffiom, šla h kolibi. Po gazi gor so se umikala dekleta, zadnja Vogelleim, kot hrbtna straža.

Zvončki so cingljali v žvižganje soldatov.

Pa se je mama Cazzafurka obesila na pfenigmojstra:

— Hans, sva se postarala, ni res?

Pokimal je, zmrgoden, in pogledal v tla.

Kot za skrivnostjo, še za eno, med skrivnostmi tod.

Ni sv. Pavel terjal od Korinčanov: *Taceat mulier in ecclesia?*

Kako nam gre, kristjanom, razumeti, spričo predirljivosti v ženskem glasu, ta ukaz? Naj se gospe ne mešajo v cerkvene posle? Ali naj se ne vtikajo v stvari, pomembne za blaginjo Avstrije? Naj nimajo nikdar besede v javnih blagih in težavah? Grenak, čudaški imperativ! Da ga ni vrag zapuhal v Savla, preden se je ta prelevil v Pavla? Nam ženske niso skrbne mamice, prezveste ljubice? Se ni zaradi njih Ahil jezil pred Trojo? Pa mati božja, ni ženska ali je? In ker je ženska, naj molči v svoji cerkvi v Cerknici? Še kaznjenke v kletnih ječah kockajo, razsajajo, igrajo kvarte, Marija pa naj stiska šobo vrh oltarjev Notranske! Je sv. Pavel bil pri pravi ali pijan, ko je tako določil? Bo prevzel na dušo greh, če bomo zbrcali, pokorni, sv. Klementine, Hildegarde, Nežike in Uršule iz zakristij? Nam je zato menihovje, na papežev namig, zažgalo hrabro deklico Ivano?

Oj, ženske, sladke sestre, strgajte si uzdo z ust!

Polijte Pavla z gnojnico, namalajte mu čir na nos!

Svetnice v raju naj mu gole plešejo okrog kamnite mize, ko pa bo zlezel v satirski škarpet, naj ga arhangel Gabrijel z motiko česne v arkebuzo!

Še ni — in le v planetoidih je zapisano, če bo še kdaj — tako odmevalo od vriskov, jodlanj in režanj, kot je to noč v Predjami.

Soldati so iz culic in pasov bezali solde, si parali v pete, trgali v dvojna dna čelad, si vrtali v ročaje helebard in bojnih batov — reparji so z revnim cvenkom padali, zasvetil se je zlizan srebrnik, zlatnik pa ni prižgal teme v košku mame Cazzafurke.

Ždela je, v stolu, kraj žerjavnika, v čelešniku je tlela trska, po kolibi greh: razpihnil se je, gasnil, da bi se razgorel, če se je kanonar zvrnil iz noči, se stražar, ki mu je kapalo iz nosa, stresel iz kožuha, ko da bi se medved dal iz kože. Polikarp Zanzara je onégal v rabeljski kapuci — da ga ne bi kdo spoznal, je šepnil Tedeškonu, ga zatožil ženi. Vogelleim, na notri mokra od žganic, na zunaj znojna, je z nogami silila v zrak in z dojkami v pesteh grgrala v gosta. Soplo, sikalo je, lokostrelcu Nikolaju Bêrculi ni maral gumb iz gumbnice, pa je izdrl nož in si razrezal hlače, da je mama Cazzafurka zakričala od strahu:

— Boš z vodo zлил dojenčka, pantalon!

— Dojenčka? je zabolščal Nikolaj.

Iz hlač mu je pozdravljalo kot z okenca v kočiji.

Mama Cazzafurka si ga je ogledala:

— Ne pusti se motiti, sinko, nadaljuj.

Prah od slame in sena se je drobil pod strop.

Žafran je klečal pred Pulcino, stiskal šlem pod pazduho in si galantno metal dlan — kakor mesnat obkladek — na srce. Nosila je rdečkast plašč *cum maneghe de giallo limonzin*, z limonasto rumenimi rokavi, na zavihkih vrsto bisernic, na nogi pa copate iz ovčine. Bradavici ko dve murvici — zdaj je v Dominika pogledalo od desne, potlej z leve izpod plašča, vrglo senco. Črno runo vrhu nog pa ga je spravljalo v obup od blaženosti:

— Kodrci, da jih še nisem videl! Še pri kralju ne.

— Katerem? se mu je voljno nasmihala.

— Pri svetem, tretjem, tistem od mazila in kadil.

— Zamorček, Boltežar.

— Bo anti ta. Je jahal brez ostrog, čeprav od daleč.

— Če jih ni snel, da ne bi Jezuščka prebudil?

— Primeri se tudi tako, ni dvakrat reči. Kralji radi vidijo otroke, pa jim jih vrivamo, z gartrožami, če pridejo na magistrat v obisk. Otroci so nedolžnost, ker še ne morejo v peščici stiskati bodala. Kralji jih poljubijo, jih posade v sedlo, mahajo s perjanico meščanom, škof pa jim na žametu ponudi ključ. So občutljivi na otroke. Znana je prigoda iz Devina: gospa je majerici sinka umorila, s škarjami, pa jo je kralj prijel čez pas in jo zagnal skoz okno. Še dandanes se v nočeh, ko hodim gor in dol po barki, joče v skalah, bela kakor vse, kar se opolnoči pokaže izpod križa. Te reči so hude, ne jemljimo jih lahko!

Z glavničkom ga je počesala v kapelico.

— Pa bi nudili kralju zastrupljen marelični kolač.

Dominik je odkimal:

— Otrok se le težko premaga. Brž ugrizne. Pa smo tam.

Pogledala je v mèglo iz sopare in prahu:

— Tako ste lepi, če se češete na prečo.

Z uhljem na Pulcininem trebuhu ji je stiskal sold v dlan, trdo kot na krčmarsko mizo. Drugega, še enega, pa se potresel, ko da se mu je zatrgalo v životu, brki so se mu povsili od solz:

— Tikaj me, lahko bi ti bil oče!

Mama Cazzafurka si je usta oplaknila s čajem, sôvasto potipala po kotih in zapela *Boccalin di coccio, boccalin di ferro, viva pur l'amor*, v glinastem ali železnem vrčku naj živi ljubezen. S pestmi si je podprla ličnice. Tedeškon je klical v Logonderja, naj da za oslabelega Zanzaro putrh vina.

S praga se je, kot lisica v kurniku, pokazal Ares, pes na tri noge.

Pulcina se je zleknila na plašč, Dominik je zajechal:

— Pa če bi, cartana, tako, namesto mene name? Brez strahu, oklep je nürenberški, iz delavnic mojstra Straussa, vzdržal bo. Takóle, gor, in potlej dol, držala pa bi se za prsno ploščo. Jaz se, vidiš, ženskam rad pustim premagati. Ne daleč gor, ne pregloboko dol, sicer se raniš ob sekirico. Lahko pa se obrneš, zgrabiš za ostroge. Češke so, na posrebrno zvezdo, vredne jarčji par. Če si za stransko sejo, ti zabijem v tla bodalo, primeš se. Pa merkaj, je dvorezno, prsti odletijo kakor las pod britvijo. Od leve bi kar

šlo, na desni pa visi z jermena ta pošast, turški bojni čekan — majčkeno zgrešiš, ga že imaš namesto mene v sebi. Skoval ga je Damask za naše glave, ne sme drugam.

Mama Cazzafurka je zagodrnjala:

— Gospod Žafran vendar, se ne bi slekli?

Kakor menka, če otrdi na soncu, je Dominika shladilo:

— Ne, gospa, pa ne. Slači se kurbir, ne jaz.

— Saj mora punca vdirati kot v trdnjavo.

— Anti! Smo na položaju, ne v beneških pivnicah.

— Pa vsaj spustite vzdizni most, zatrobite.

— Če pihnem v tole trombo, odpokličem stražo izpod jame. Inštrument je služben. Podobno bi veljalo za to cinasto piščal: dva kratka piska sta *K orožju!* Trije kratki *Pusti boj, z ježevsko obrambo zavaruj glavarja!* Dolga dva in še trije pomenijo *Vpadli so v hrbet!* En sam, pa dolg *V naskok, junaki, izkažite se!*

Odprla je v Dominika pol veke, kot v dimu:

— Pa bi tega zapiskali.

— Nastala bi zmešnjava, krivdo bi pa nosil jaz.

— Kako pa greste, kamor gresta turški cesar in včasih papež?

— Bi zaupal, so pa ženske zraven. Čedno, pravim, grem.

— Špegajte se po Pulcini: gola je.

Žafran je vzdignil dlan:

— Pravilno, ves večer ponavljam: brez znamenj obrti je človek kot bolnik v postelji. Čeprav je, kdaj že, dušo stisnil, nosi Jožef še naprej sekiro, konjenik Florijan, gasilec v rimski vojski, pa golidce na srebrnkast obroč z napisom IHS, pomeni, da ga iz nebes pošilja Jezus, varuh našega dobroimetja, naših duš odrešenik. A ne oklatimo sovražniku najprej orožja?

— Vsak kavalir je v ženski malko ujetnik.

Sédel je k Pulcini, si poveznil šlem:

— Sem deklici že razodel, kako se ženstvu rad pustim premagati. Jim kar podležem. Ne iz figovstva, v pomoč: če ženska res podpira tri vogale, bi si pisal v greh, če bi ji rabil za četrtega. Ni osel ljubeznivo nosil, koga že, na begu v Egipt? Mar kravo vpregamo spomladi v plug? Nak, presneto, vola! Če bi si na orožju ožulila kožo, hranim tukaj v prišitku medicino — oljčno olje, čiščeno s svinčenimi opilki. Žulj se zlekne, rana se zasiri, praska se strdi. Za žensko, ki jo jaz pogledam, ni nevarnosti! Zato pa so mi nune v Trstu dvakrat mesečno poslale krof, napolnjen s slano skuto — sem jim kot mlad soldat vrtnaril, drevca cepil, streho krpal po jesenskih vetrih: nobene nisem spravil v nesrečo. Pa je pribežal izpod turških sabelj Karel, Cerknčan in plešast vrh temena, prednica ga je imela za meniha — je bilo po njej. Prej so pekle prešce za galjote in pohabe, zdaj so se razdajale sirotam brez očetov. Izšolale so jih v dečji zbor *Gli otto angeli di Circhinizza, patria d' argenteo vociar*. Okrog božiča so, s perutkami na kamižolah, peli po cerkvah, kloštru prislужili na ducate košar z darovi. Škof jih je poklical k smrtni postelji, da bi mu duša vzletela v angelsko češčenje — so pridirjali, prek luž, v dežju, je bil že siv in s črnim trakom med podbradki. Vse-

eno pa so vsak dobili jabolko in sedem skudov. Pa govorim rekrutom: Bodo trdi do sovražnika in mehki z ženskami, zakaj nikjer ne piše, da nam jih kdaj pojutrišnjem usoda ne pripelje pred oltar. Od žensk so vse sladkosti — ni boljših kuharic. In preden kihneš, si zašit.

Vzdignil je glavo — okoli so molčali.

Treska v čelešniku je prhala v žveplast, lilast dim.

Pulcina ga je gledala s potegnjenimi, vlažnimi očmi:

— Pa ste se že udarili z odpadniki v jami?

— Že? Se niste pripeljale prek mrličev?

Mama Cazzafurka je zaploskala:

— Naj se gospôda ne pusti motiti. Nadaljujmo!

Zunaj je odmevalo, ko da Logonder tolče, živ pokopan, v krsto — je pa samo nastavljal sod na pipo.

Pri Ravbarju so, kot v grobnici, gorele voščence.

Puščoba je mezela do kosti.

Tu, tam je škripnil sneg pod škornjem straže, se odlila kaplja s sveče, trknil meč. Nande Mona je, kamnit kot komorni strežaj, stal v sencah, pod obokom. Kdaj pa kdaj je Crepacuore strl oreh — borni hrèst jim je odmeval po lobanji kakor katapultov sunek. Gašper je slonel na kozah, v blazinah, z veručižo kučmo do ušes. Kot gladiator, če z ostmi pribije zver k amfiteatrovi ograji — tako jih je, jezljiv in pikast iz oči, pritiskal na stoličke.

Knechtlu, ki ni držal vode, je dovolil za vogal, ampak v varstvu Štamberžana. Beatrik je pustil plašč za talca, šklepetal nazaj, modrikast kot plavica. Štamberžana je pospremil Knechtel, z laterno bolj za gretje kot za luč. Nande Mona pa se je, v dokaz, da mu ne poljejo zle želje v žile, stočil s praga, v kropilček iz granita, luna mu je pozlatala spodnji nos.

Kot val, ki pride, gre, se je glavar oglašal:

— Postrezite si s figami in z grškimi rozinami.

— Krepčavne so, je kinkal Crepacuore.

— Vina si nalijte, pikolit je, mi blaži napetost.

Ko da je v steklenki trobelika — nič.

Tuhtali so v tla, roke držali čez kolena, kot v okovih.

Veter jih je klofotal z režanji, z vriski, jim cukral sol na rano, jo zalival s pesmijo, ki jo je pel Logonder, ko je s snegom čedil vrčke, *Mu je rekel starešina: Jaz imam štacune tri*. Noč, duhovi, čeznje zdrsejše sani, odeja do pasu, medica, bič, pa čričkanje kraguljcev, ženski smeh in gluho peketanje vranca, luč na holmu, veje, zaštrlene prek poljan, v mesec — Beatrik si je od koprnjenja grizel v ustnico.

Torturo je glavar začel o mraku.

Zinzendorf je kanil, kot je prav za oficirja, h kurbam.

— Kam, Audacij? so ga pičile glavarjeve oči.

— Moje mesto je tam, kjer so moji vojaki.

Hitel se je zmuzniti izven glavarjeve piskavosti — ko mu je kljunilo v hrbet:

— Pa jaz? Sem ništrica z insignijami?

— V teh delikatnostih si vsak pomozi sam.

Ravbar je napihnil lice v kepo z luknjo:

— Za odgovor bi kdo drug pobrcal z gavg!

Audacij je skesano klonil:

— Nedolžen sem, gospod.

Zdaj šele se je glavar zrepenčil:

— Krvoskrunito, Audacij in še plemeniti Zinzendorf! Nedolžna je naša presveta bogorodica! Pa Abraham, ki je z nožičem sina klal in mu je zadnji hip Gospod poslal prek angela lečene kroglice proti zbolelosti možgan. Nedolžen Izak, Abrahamov sin, saj bi Gospod nikoli ne posredoval za kurjega tatu. Se ni celo pri lastnem sinu obotavljal? In mu ni ta z grenčino poočital: Zakaj si me zapustil? Zakaj — dandanes že vemo: bog je nad vsemi, vsem, pravičnost vseh pravičnosti. Ker pa nastopa brez obveze čez oči in je spadon prepustil Mihi, vago pa trgovcem, mora meriti korak, se izogibati pristranosti, sicer bo vernikom v piškav zgled. Nad bogom ni sodnika! Najteže je soditi sebi. Ste ali niste pismeni, Audacij? Vtaknite kdaj oko v rokopis *Liberi, viscera nostra*, otroci, našega mesa meso, ki ga je nemški spisal licenciat Huldricus de Saxumferrata, mojster pridig in puščavnik, mož na mestu, kadar kida protipapeževski gnoj iz duš germanskih plemičev, drugače pa slabič, saj so ga planšarji že trikrat premlatili, ker je brez avtorizacije molzel koze. Mislite, da je papir le za zavijanje sardel? Ali prtiček za narobe usta? V skrinji hranite tri pare strganih gamašen, knjige pa nobene!

Zvrnil je požirek pikolita, mahal s prstom:

— Nočem častnika, ki zna zasukati le meč!

Spet je srknil, spustil čašo v krzna:

— Se boste skôro, rjasti, podpisovali s palcem!

Rusa brada se je Zinzendorfu zalomila pod ovrtnik:

— Za danes sem, gospod, že dal cesarju, kar je cesarjevega.

— Bogu tudi? Je drnec h kurbam vaš večerni ave?

Pogledal jim je, sklonjen, pod oči:

— Kje pa tiči glavar, da ga prezirate v dajatvah?

— Služim vam zvesto.

Ravbarju so se kotički ust zasvaljkali:

— Oj, vaša služba, en nepretrgan bojevniški triumf!

Zinzendorf se je, pokonci, žrl vase:

— Za hrabrost sem v lon prejel deset cekinov...

Gašper se je zvil kot kanja, kadar stisne miš:

— Pač! Od mestnega sodnika de Merzina, tresorepca, kratkovidca, kakršnih še ni premogel Trst. Slavnega po tem, da je zajokal, stočil prave solze, če je sredi govorance prdkal hvalo v cesarjevo družino. Akoprav sem ga pogruntal, ni odnehal — v halji, pod rokavom je, v povoščeni vrečki, skrival kos čebule, si jo stiskal v nos, ko je povzdigoval roke v boga, da bi bil radodaren z Avstrijo. Prisedniki so cmihali od rose, ki se je kadila iz sodnikovih dlani. Kmalu si je stražnik lizal močo z lic — je že ihtelo po dvorani, kakor na pogrebu! Zložil sem pisanje, da bi mu s štampljko prepo-

vedal to mrtvaščino, pa me je božja dekla prehitela. Naj počiva. O umrlih dobro. O resnici tudi: nagrado vam je priskrbel, ker ste v nočeh, ko so zorele jagode, pa češnje, hruške, jabolka, presladke de Merzinove lubenice, in lešniki — in potlej, ko si je omislil kurjerejo, jajca — usmerjali Žafranovo obhodno stražo pod sodnikov vrt. Drugod je pijan mornar s kaveljnom pobijal ljubico, meščani so klicali na pomoč, kalili nočni mir — straža je pa stopala rabutarjem na prste, varovala dinje!

Zinzendorf je mižal, kot v burjo:

— Jahal sem v Benečane, jim otel uradne knjige . . .

— Na čigav ukaz?

— Če ni vašega, mi ukazujeta vojaška izobrazba in srce.

Glavar mu je pokazal suho smokev v skledi:

— *Ecce, fido secco!* Rimski general je dal zabosti sina, ker je ta, na svojo pest, zasledoval sovražnika in ga v močvirjih pomendral. Pa vi, Audacij, ki se trkate po prsni plošči, koga ste zmendrali? Napiti kot polsten klubuk ste prihrumeli v krčmo Pri srebrnem krtu, ondi so že pili Benečani, vas je vrglo skozi vhod, palúdarje skoz okno v noč, z ostrogami ste migali, da vam je v torek moral padar konja krpiti, zgrešili smer: namesto v Trst ste reševali glavo proti Piavi, vdrli k fajmoštru, ker je brlela v veži luč, minister božji vam je razodel zmešnjavo, dèl na pravo pot, v zahvalo ste mu zaplenili krstne in poročne knjige, pribežali v soncu, podrekani z blatom, kisli, ker se zvonovi niso zamajali vam v pozdrav!

Zinzendorf je sédel, ranjen v vse.

— Gašper Ravbar prej razloči potegavščino kakor ponarejen zlatnik! Gašper Ravbar hrani žela za primerne pike! Gašper Ravbar je preveč iluminiran, da bi mu infanterijski častniki prodajali kresnice za laterne! Vidim, vem. Kot grom iz bliska se mi misel naredi v glavi. Ali, razloženo v gramatični poetiki, umljivi tudi vam: kot maslo v pinji, če s primerno stanovitnostjo udrihamo po mleku.

Sekal je z dlanjo, ko da drobi polenovko:

— Mi ni potrebna bajalica, brž uganem: tu je mlaka. Ne Tobija de Pompin z izbornimi vohljači, da bi vedel, kdaj po letnih časih — nemara ob nedeljah bolj pogosto kot v hodničnih dneh, ali jeseni, ko se toči mošt, večkrat kakor na cesarjev rojstni dan, ko se na magistratni veselici bašete s špehovko, s flancati in s krapci — spuščate bregeše od pretiranih potreb. Gašper Ravbar je gospod fines! Gašper Ravbar ni v nos kot kamnoseško kladivo — pa tudi slavčji jezik, Zinzendorf preljubi, ni goveji!

Veter je splahutnil strešne plahte.

Prapreški je rekel, z mirom dobrih:

— Strašno rad bi, ugotavljam, pa ne sme. Zakaj?

Glavar ga je spreminjasto ošinil:

— Zaradi zgleda! Kaj si bo vendar vojska mislila?

Iz kota je zapiskal porogljivi Knechtlov kašelj:

— Mar menijo, da nosi Zinzendorf klepsidro med nogami? Barvno svečo, ki si jo prižiga med molitvami k Antonu Padovanskemu? Pa ščuko, vrček zaseke in grah za lačne dni? Nihče tako ne ceni dobrih pevcev, pre-

tresljivih pivcev kot soldat. Audacij ne ume ne imenitno piti niti peti, morda pa je na skrivšema krotilec požiralskih žensk? Mar nismo pod verižno srajco vsi krvavi? Ali soldati mislijo, da brizgne plemičem iz prestreljene pete pikolit?

— Če pasjo mrho skrajšate za rep, bo tudi puščala.

— No, vidite. In ker vedo, da Zinzendorfu ne visi nizdol pizanski stolp, ampak nebesom dopadljivi kembelj, ki nam je Adama postavil za očeta, jim bo Audacijeva navzočnost v radost. Častnik mora zmeraj med soldate. V kakšen špegel nam je Galilejec! Ni poslal apostelnov v sosede širit evangelij? In ti, niso poslali misijonarjev v zadnjo kočico, zanikrno kakor koliba mame Cazzafurke? Pa mežnar, ta poslednja dlaka na telesu svete cerkve, ne rine strmo v hrib delit za maslo in klobase oljčnih vejic? Zato vas prosim, v Audacijevem imenu, pustite nas v noč.

Gašper je poslušal, mlel s čeljustjo.

Z brega dol so zabrnele citre.

In ko da bi volkulja pokazala mesecu zobe — zajodlala je Vogelleim. Kot volku, zagrgano — mraz je šel gospôdi po nogah.

Gašper Ravbar je utišano povzel:

— Po svoji senci hodite, Bolaffio, hrbtnsko! Kdo je dandanes tarnal: Oj, kaj bo, če v enajstnijah zmrzne ihta? In ker sem se oprl na vaš strah, ponavljam: Zinzendorf ne sme s stolička! Boljši zgled je, če ga ni, kot pa slab zgled. Soldat bi hitro deduciral: ni podrl ženske, ergo mu bo tudi pri Erazmovi pečini odpovedalo.

Audaciju je zapokalo po členkih.

Štamberski se je igral s kukalom:

— V toskanskih municipijih, pomembnih po procesijah in pasijonih, žlahtnih vinih in borilskih spretnostih, privabljajo studiôzusno drobnjad v ciparne s stroficami iz Ovida: *Četudi ni prave moči, je vendar dobra volja hvale vredna!* Sholarji lezejo k deklinam pit in spat. Še rektorje zapeljejo, v togah, s prapori. In marsikdaj prijaha oče s podeželja preizkusit, v kakšni družbi mu odrašča sin. Fajmoštri se, mladi, stari, s kockami bojujejo za mesto spovednika v teh blagoslovljenih hišah. Trije, štirje hkrati tlačijo peklenščka v pekel. Na pomagaj se včasih vrinejo menihi, z mehi pijače na hrbtu, in marsikakšen muzikus zaspi ob harfi, blažen, ker mu v notah ne brenči od ženinih smrčanj. Kjer glasba, rajska struna, plenja, tam anti za soldata ni nevarnosti! Pa sveti oče — kdaj bi že ukazal s kajfežem v naskok, če bi mu rdečkaste laterne, lučce v temi, gasile rdečo, nad oltarji prasketavo, večno luč! Zato se s palcem, kar se da krepko vzdignjenim, postavljam za Audacija.

Ravbar je zacinal, si pomel roke:

— Oh, Notranjska, dežela preizkušenj!

Beatrik si je ogledal nohte:

— Tu so, naj se vrnejo z zanič vtisi?

Prokurator Crepacuore je zašepetal:

— Nas bodo razkričale do Ogleja ... Kaže pohiteti!

Gašper je cmokal:

- Pa stroški, Knechtel, v dneh, ko Avstrija varčuje?
- Vlaganja v žensko dvakrat obrode. Kot zemlja.
- Mucij Crepacuore je pokimal:
- Lani je šivilja iz Podvelba trojčke porodila!
- Ravbar je zamahnil kot v muho, stresel prazno dlan:
- Gospôda vendar, vzdignimo se od živali!
- Štamberski je zgubal čelo:

— Če bi, gospod, na Petroneli, vi, drli v napad, pa bi vam kdo takóle svetoval, ga jaz posekam! Naj razčlenim: jezdec se, zagnan v galop, vzdigne od živali, obvisi poldrugi hip v zraku, konj zdrvi naprej, vojščak pa trešči v grušč. Lahko udari s tilnikom ob čer. Lahko ga kavalkada zdruzga v prt usmiljene Veronike. Lahko ga, rečem, vojskni tat, paberkovalec med kadavri, zvoha iz kopriv, ko daleč spredaj trombe sejejo pogin v sovražnika in le ujede v lipah opominjajo, da se je tod prebila banderija. Ker že na zunaj sodite h gospôdi, vam bo brigant odlomil, drugega za drugim, prste, prstane pokradel, iz uhlja scukal murček z ametistom, izza vratu verižico z zamorčkom, iz žepa pušico za kašelske bonbone. Potlej se bo vrgel na obleko, zlagal zgornjo levo, spodnjo desno, vmes oklep — zavijal ga bo v slamo, da mu v vreči ne bi ropotal. Takrat pa bo odkril mošnjiček z vašim grbom, se zahehetal: Ha, ha! In ga odrezal, brez najmanjšega respektu. Ko boste goli, vas bo surovost mrlakarjev imela za prostaka. Se pravi, pustili bodo vašo ekscelenco v vresju, šli naprej. Bo padla noč, v nočeh pa golega meščana zebe, od strahu, pozimi pa od mraza. Zahrestljalo bo — je volk, lisica, prašič, ki nesrečnika obrne, z vampa na hrbet, s hrbta na trebuh, preden se ga loti? Če pa ni divji prašič, kdo — krajevni belcebub, urok, čarovnica, ki je zgrešila pot in drobenclja na Klek ali s Hrvaškega nazaj na Slivnico? Mrlič, ki se vračajo s polnočnega sprehoda v grob? Gospodov angel prav gotovo ne: iz homilij Hieronima Seccadenariusa, kanonika v Székesfehérváru, je čedno videti, da vlada dnevu bog in noči vrag, ali z izvirnimi besedami: *Celo pastircev ni pripeljal angel, ampak repatica*. Bili so angeli, menda, le da na kupu, vrhu hlevčka, v luči gloriol, z godalnimi pripravami v rokah. Povedal sem zadosti. Meni je povšečno, če tičim v sedlu! Zategadelj opetovano pravim: trdo stojim za Zinzendorfa.

Gašper je zavzdihnil:

- Hočem reči, da sta ženska in soldat brez duše.

— Tudi v prosekarju je ni, pa ga je papež Silvij Piccolomini užival z ledom, medom in ga kuriji kupoval za maše. Vozili so mu ga v hrastovih bariglicah, obakraj sta ga spremljala kletar in prvi kuhar. Ko se je ekvipaža bližala, po drevoredu iz cipres, so helebardniki skočili v pozdrav, kočijaž pa je zatrobil.

Ravbar si je drsal palec po kazalcu.

Postojnski prokurator je prevzeto vzkliknil:

- Še Jezus ga je širil, v Kani Galilejski!

Gašper je utrujeno odkimal:

- Nak. Prosekarja nikdar.

- Pa druge sorte. V Saracenih raste dobra trta.

Prapreški je spet bil radoveden:

— Da ženska in soldat, ste rekli, nima duše?

Ravbar je pokazal skozi steno, gor, h kolibi:

— Oprite se na grške filozofe, in poslušajte.

Glas citer je utonil kot z galeje v razviharjen ocean. Še trikrat, štirikrat je ciknilo po strunah, potlej se je kloster mame Cazzafurke vnel, soldatom se je višalo v falzet, znorelim puncam padalo v mornarske base.

Kantiner Logonder se je drl kot prežagan:

— *Gospódičič je zmolil litanije od lepe rajske rožice Marijel*

Knechtel je udaril z vekami:

— Naj se naš Zinzendorf poda v lupanar ali nemara ne?

— Naj se . . . V izvidnico.

— Naj sprejme boj, če se mu bo sovrag nastavljal?

— Naj se odloči. Častnik je.

— Naj pride brž poročat ali naj dočaka zore?

— Naj se ravna, ponavljam, po razmerah.

— Naj da trobentniti umik, da mu sledimo v ógledi?

— Naj sam opravi. Samemu mi bo pust.

— Naj vendar pošlje pošto s hitrim slom?

— Naj se mu ne mudi.

Audacij pl. Zinzendorf je vstal kot ljubica iz škafe, prerojen, okopan od veselja, rdeč vrh rdeče brade. Pahnil si je plašč prek pleč:

— Gospod glavar, gospôda, ne bom vas razočaral!

Ni zdirjal kot Ahil, poslavljal se je kakor Hektor — usoda pa nas čaka za vogali, včasih s korcem črnokalca, jutri s putrhom pelina in z gorjačo. Zakaj nad nami so gospodje, mogočnejši kakor tržaški poglavar, posebno eden, ta se še avstrijske cesarice ne boji — Gospod. Nas gleda dol kakor učitelj plemiške otroke pri pouku branja in pisanja, enkrat terja rit za šibo, drugič nam podari pomarančo.

— Ima gospod baron še kaj naročb?

— Donato Mediumland, mu ukažite, mi zmešaj latvico carminativ za gonjo vetrca iz črev. Naj ne skopari z janežem, ne pretirava s kumino. Od veččinega strela sèm se malo gibljem, pa se prebavni labirint zapre. To mu na znanje dajte, in naj pohiti.

Je že zapraskalo pred rezidenco.

Straža je skočila v sneg, zavpila:

— Stoj!

— Že ves večer stojim, na eni nogi od pričakovanj.

Pod velbom se je vnemalo:

— Sem rekel: Stoj!

— Ne morem, ljubi, no! Nažrla sem se ga.

— V tretje pravim: Stoj, ustrelil bom!

— Počakaj, da privzdignem krilo. Miren bodi. Kamor sprožiš, bo zadelo cilj. Ni moč zgrešiti. Tarča kot na semnjih. Slamnik. V mojih mladih letih bi pokleknil, dolgo meril, oko bi se ti zasolzilo — težko je pičiti v majčkene reči! Zdaj boš opravil kar stoje. In če ti smem pomagati — priveži

zvonček na puščico. Ali vsaj vrvco na cof, samo tako jo boš dobil nazaj. Zakaj dandanes je draginja: pôješ, tolčeš s peto v tla, primigaš repar, za vrček pivske sirotke pa plačaš dva. No, pokliči!

— Kóga? Stoj, prekleto, boš dobila pljučnico!

— Ne morem vstati. V meni je žerjavice za tri grmade, bo hitro kopno in, če bova pridna, mi bodo izpod nog pognali zvončki. Hvala. Poštenjak si, gospodarju ne odjedaš po nemarnem prepečenca, hitro si me haltal. Pridi jutri, po večernicah, z barilcem in s telečjo kračo, dala ti bom kaj zastonj. Tak no, oznani me, da se ne prehladim!

Stražar je stopil pod obok, pa se premislil:

— Stoj! Nazaj, od koder si prišla!

— Skozi to mrzlo noč čó Velikovca? ... Pes!

— Nazaj v kolibo!

— Na desni mi šklepečejo zobje, na levi jih več ni, se pa ne ganem, dokler me ne najaviš po čedadski šegi, s poklonom spredaj in s pozdravom zadaj, v sredini pa s klobukom v rokah.

Gospodje so molčali od zadreg.

Oroženosec Beatrik je za poldrugi prst razmaknil plahto:

— Vprašaj jo, kdo je.

— Kdo sem? Trepet in strah dežele Kranjske, nož na žilah poročenih mojšker, katapult za sleherna trdnjavska vrata, kadar jih ne branijo skopljenci, učiteljica zborovskega jodljanja, na kratko pa v aristokratskih krogih *luogotenente di sua maestà l'amore*, kar bi se reklo v teh večernih urah namestnik veličanstva, o praznikih imenovanega ljubezen, Vogelleim.

— Vprašaj jo, kaj hoče.

— Nič, drugi pa. Ker se le redko komu kdaj dovolim preprosi, sem šla, z ostrogami skrbi v bedrih, vso strmo pot od gôri dol povprašat, če je bolan ali prodan v turško sužnost.

— Kdo? se je zadr! Beatrik.

— Gospod Audacij. Obljubil je, da me bo onečastil.

Pobrala se je, se ujela za drevo, zastokala:

— Pa ga še ni.

Ko da bi rjavo listje padlo Ravbarju na lica:

— Sesečajte jo v sneg!

Oroženosec Beatrik se je po lipovo obrnil:

— Ta je, gospod, do tal zaklana.

Zinzendorf je tiho hitel mimo Beatrika ven.

— Nazaj! Na stol! Sramota! Sédi!

Pene so glavarju frcale prek sveč.

— Ne vojska, minoritski samostan!

V očeh mu je plesalo kot od sv. Vida:

— Še pri klarisinjah ni take razpuščenosti!

Izpod blazin je zbrcal žolte škornje:

— Kdo nam je te galjotke vrgel v hrbet?

— S škofijskim imprimaturjem so zdirjale za kruhom.

V glasu pfenigmojstra Knechtla je bil pesek, glaževina, žebli — čeljust mu je skakala od grizljivosti.

- In na čigav ukaz ste jim stesali lesenjačo?
- Na nikogaršnji. Le s prostovoljnim delom.
- Trohnijo pod šotori, tepci, kurbe pa v palačo!
- Kot po navadi. Opominjal sem, me niste vzeli v mar.
- Kapele ni, bordel pa kot v misijonskem tamarju!

Postojnski prokurator je zašepetal:

- Kapelo smo zasedli z vami, ekscelenca.
- Tiho! Nisem vprašal! Žerjavnike takoj nazaj! Bingeljci naj se prekletnikom strdijo v sveče! Kot kurbirjem iz ledene dobe!
- Potlej šele bodo satirsko zdivjali.
- Beatrik, rano zjutraj vdrite, jim zaplenite lojenice.
- Odsvetujem. Tema je grešnikom kot Evi figovo pero.

Štamberski je prizadeto sklenil roke:

— Dvakrat odsvetujem, se torej dušno in telesno pridružujem pfenigmojstrovim odsvetom. Kot poznavalca krajevnih razmer me tare skrb, da bi se v temi čarovnice pomešale med civilizenske. Kdo jamči, da ni satanskih pogodb med copnicami in Erazmom? Pa bi vam enemu zašile kremen v tolkalo, ga drugemu prebodle z iglo za slamnjače, ga tretjemu obrezale po židovskih postavah, četrtemu trdo povile z rafijo kot cepič, da bi se mu od vode vamp napihnil, dokler ga ne bi peti, šesti dan razneslo z gromovitim pokom. Slivniška babšeta uporabljajo za taka opravila tudi grábeljske zobe. Svarim: armada, ki ne more na potrebo, ni veliko prida Naj torej sveti *lux in tenebris* kurbišča, da bi klienti videli natanko, hitro razločiti cóprne od cip.

Ravbar si je ustnice ožl v mrdo:

- Pa jih zarana jutri preženimo!

Knechtl se je zresnil:

- Graja, da goriški škof pošilja slabo robo?

Takrat je prokurator Crepacuore zgrabil kuščarja za rep:

— Omikani kolege, prijatelji, gospôda! V primeru glasovanja bom na strani našega glavarja, slavnega barona Ravbarja. Če bi izgnali kvasnice, ki vzdigujejo soldatu testenost, da kavsa kot kljunač po kravjaku, pa ne za biseri, ovbé, ampak za črvi, ergo za živalsko pičo, zakaj puščavniki so se ponižali do divjih panjev in kobilic, nikoli pa do glist, še sv. Brabantin, največja kost in koža v krščanstvu, je z gnusom gledal na jeguljo, tolsto sestro suhega deževnika, in stegnil pete, nasmehljan, ker ni črvadi pustil nič od svojega opešanega trupla, bi v hipu počili tri muhe: prvič, kot že tu omenjeno, bi kurbam temeljito dali vetra. Vrišč punčar in pijanih lokostrelcev bi zamrl, pod Erazmovo trdnjavo bi odmevali le grom topov in stokanja pohabljenih. *Secundum*. Ostanke hrama, kjer delamo to noč prijetno družbo naši ekscelenci, bi vrnil bogu — Donato Mediumland bi v kot postavil svoj oltar, ki ga tovari v vreči. Na meni je, da bomo do sobote pripeljali iz Postojne spovednico. Je ožgana, s strtim dnom, pa majčkeno smrdljiva, Turkom je služila za opravljanje zahrbtnosti. Pustili bi jo teden

dni na burji, jo z brinjem okadili, poškopili z žegnano vodo — ni vrag, da ne bi spet rabila plemenitemu namenu. Mar nas zakrpane, oprane hlače slabše varujejo proti mrazu? Iz lastnega izkustva odgovarjam: Ne, če je šivanko stiskala marljiva roka, kakršno premore moja teta, Balbina Hildgarda, ki ob potoku huje tolče po namočenem perilu kot ljubljanski rabelj z bikovko po plečih goljufivih pekov. In če pravim, punktum ena, da bomo deložirali vlačuge, lahko pod točko tri že trdno sklenemo, da bomo iz teh vlažnih, akoprav nabožnih ruševin preselili našega glavarja v zdravju prvega vojščaka Trsta neškodljivo, z ljubjem krito in izpraznjeno ciparno.

Ponižno obsijan je stisnil peto k peti.

Ravbar se je zgubil, ko da ni razumel:

— Gor, od koder se mi zлива scalnica v uho?

— Je suho, tla so iz macesnovih okroglic.

— V tisti hlev, ste rekli, gor?

— V oknu je mehur iz divjega prašiča, daje dobro luč.

— Da bi kronisti Habsburžanov zabeležili: Gospod baron je spretno vodil bitko iz bordela, spremenjenega v tržaški glavni stan?

Postojnski prokurator je, pol blažen, pol v strahu, kimal.

Ravbar je zagnal pesti v zrak, vreščnil kot ujeta:

— Dajte mi za lot vsaj kulture, me duši!

Od senc je stopil — duh čez gumno — Nande Mona:

— Naj zaplešem *Tanc peric iz Solnograda*?

Ravbar je, s pestmi na krznu, molčal.

— Vam zapojem: *Herkules razbije rimski zid*?

Glavar se je pogrezal pod kosmato kučmo.

— Ali *Deklica, ne meči kumaric v igralca*?

Gašper je s pestjo udaril v pest.

— Naj zaigram *Antigono* v Kreontovih krempljih?

Gašper Ravbar se je stresel kakor pes, ko davi žabo. Beatrik mu je podložil dve blazini, ga pokril, prek rok ognil s kocem iz kamelje dlake. Crepacuore je, podaljšan v nos, bolščal. Ukovalo jih je v klado. Zinzendorf je ždel na stolu kakor slepec, kdaj pa kdaj pomočil pramen brade v usta, ga izpljunil, ga navil na prst. Bolaffio jih je gledal izpod sršastih obrvi, migal Moni, naj zaskozibog utre glavarju gaz iz žalosti, pa zamrmral:

— Nas ne bi razvedrile Hugolinove *Rumenkaste facecije*?

— O menihu, ki je kure štel? Ne gre brez not.

Glavar se je prebudil z dolgim vzdihom:

— Beatrik, odprite v jezdno torbo. Mali manuskript z lesenimi platnicami in spét z medenim kaveljcem... Previdno, da se listi ne izsujejo! Je v karolinških črkah z miniaturnimi, gospóda, plačal sem dvojáčo. Vzpnite se na stol, kot lektor v konviktih. Nande Mona, drži svečo. Oplaknimo si srce od grdobij vsakdana, rano jutri pa bi pokleknil k spovedi in k obhajilu, vsi.

Beatrik je stopil na stoliček.

Nande Mona je zašepetal:

— Don Donato je pri kurbah, blagorodje!

Gašper Ravbar je preslišal.

Histrion je vzdignil luč.

— Marin Sanúdo, duh nemirni, *Benečan v Ogleju*, 1483.

Glavar je spustil veke:

— S poudarkom, brez jecljanj, razločno, dajmo!

Oroženosec je, kot vrhu Golgote zravnan, začel:

— *Aquileia*, starodavno mesto, pa mogočno, danes opuščeno, *habitata da Canonici numero XXIII et da alcuni pescatori*, tu živi le 24 kanonikov in nekaj ribičev. *Si trova molti epitaphij antichissimi*, tod je veliko na moč starih nagrobnikov z napisom. *Viti una chiesa mazor et uno altar con una Nostra Dona di marmo, la qual à fatto assà miracoli antiquitus*, videl sem stolnico in oltar z marmornato Našo gospo, ki je svoje dni naredila dosti čudežev. *Qui viti una + antica, et havea li piedi ficadi con do chiodi*, tu sem videl starinski križ, stopala je imel pribita z dvema žebljema. *Questo dico perché tute ut plurimum le + antiche ànno quatro chiodi, et queste moderne solum tre*, to omenjam, ker imajo vsi ali večina starih križev štiri žeblje, ti, moderni, pa le tri. *Qui in Aquileia vene San Marco Evangelista, venuto di Alexandria, a predicar, sèm v Oglej je iz Aleksandrije pripotoval* pridigat sv. Marko, evangelist, *et convertì quelli Aquileiesi, et qui scrisse li Evanzelij, et il libro di sua mano è qui nel santuario*, in spreobrnil je Oglejce, in tu je spisal evangelije, in rokopis je tu v svetišču. *Et nota che qui sono assà corpi di Santi*, in pomni, tu je veliko trupel svetnikov, *parte di la camisa di la Nostra Dona*, kos srajce Naše gospe, *et Santa Felicita con 7 fiuli*, in sv. Felicita s sedmimi otročki. *Questa città di Aquileia fu ruinata a tempo di Athila, flagellum Dei*, to mesto Oglej so razdejali v času Atila, božjega biča, *et inter cetera qui core l'aqua di la Natissa et buta in mar, per la qual si navega*, in med drugim teče tod voda Nadiže in se izliva v morje, in je plovna.

Vosek je kapljal z igralčeve roke na tla.

Knechtlu se je ustnica zakrčila v stran.

Audacij pl. Zinzendorf je, z lakti na kolenih, kot zmečkan pod pezo kopastega hrbta, tuhtal v prazno, ves podoben psu, ki po spominu toči sline.

— *Et gli abitanti ànno ut plurimum ciere zalle, et sono amallati il più dil tempo*, in prebivalci imajo ponajveč voščen videz in so neprestano bolni.

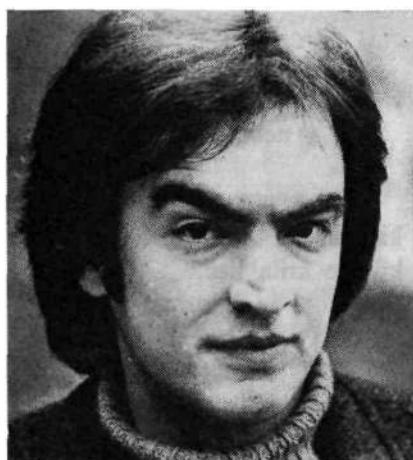
Burja je zavijala v vriske iz kolibe, drla v noč.

O, bog, zakaj si nam ustvaril premoženje, vrelec zla!

Koliko črevc ne bi nikoli obviselo s plotu. Še Penelopi ne bi nihče prizadejal tegob. Lepo bi se zmenili, po krščansko, si rinili fižol v nosnico, si repno seme stisnili v uho. Gramatični ljudje in pisci mašnih knjig bi se dogovorili prek odpustnih listkov, skratka — ljubili bi se kakor regrat, kot gartrože, ki jim rufijáni veter, brez greha in strasti. Tako pa vera peša, Avstrija ne more v ókom kurbam, črvi grizejo v bukovino spovednic in vsak golob, ki je vendar prečisto tretje znamenje v trojici, nam z gruljenjem zapreda dušo. Kdaj bodo fajmoštri na Kranjskem zavihтели meč v pajčevino,

nas rešili? Samo na njih je še za pol klobuka upanja, pri drugih po deželi ga več ni. In ti, o mati božja, te ni sram za sestre, do kolen v blatu cest? Vplivaj, bogorodica, na sina, posreduj, naj skrpa piskre naših duš. Če te ne bo ubogal — zakaj tudi otroci so dandanes kar se da zbežljani — mu počitaj z božjimi zapovedmi, s četrto, spusti solzo.

In spet bo todle mir pri nas.

Andrej
Medved

Glava

KAMEN čelo stiska,
da v ognju zgori,
poči les,
da zmrzne!

Kačo vlepi,
jez vkuje.
vdre glavo, zrak.
lavo vlije,
blisk vblešči.
v nebo vlomi, v kri žge.
vdre čelo,
vodo, led!
v kožo rase,
s krili razliva lavo.
naseli zvezdo,
mrežo v oči.